

Motion till riksdagen

1989/90:Ub11

av Ylva Johansson m.fl. (vpk)

med anledning av prop. 1989/90:61 om
elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet

Vpk har länge drivit frågan om en förbättrad arbetsmiljö i skolorna/högskolorna och förbättrade möjligheter för eleverna/studenterna att påverka sin arbetsmiljö. Arbetsmiljölagen gäller idag elever fr.o.m åk 7, men eleverna saknar de formella möjligheter att påverka arbetsmiljön som de anställda på skolan har. Vi välkomnar därför regeringens förslag om elevskyddsombud som innebär en väsentlig förbättring av de studerandes möjligheter att ta ansvar för och medverka i arbetsmiljöarbetet. Att arbetsmiljölagen föreslås gälla även elever i lägre årskurser i grundskolan är likaså en positiv förändring.

Regeringen föreslår att de som genomgår utbildning, fr.o.m åk 7, skall få utse elevskyddsombud som medverkar i skyddsarbetet. Elevskyddsombuden skall utses av eleverna och delta som adjungerade i skyddskommitténs sammanträden. Elevskyddsombuden skall enligt regeringen ha närvaro- och yttranderätt samt rätt att anteckna avvikande mening till protokollet vid protokollförda sammanträden i skyddskommittén. Regeringen föreslår dessutom att arbetsmiljölagen görs tillämplig även för eleverna i grundskolans åk 1-6.

Som påpekas i propositionen så är det av grundläggande betydelse att elevskyddsombuden i den dagliga verksamheten kan observera, kanalisera och hjälpa till med lösning av arbetsmiljöfrågor. Elevskyddsombuden måste beredas tillfälle att delta i skyddsarbetet i alla väsentliga avseenden, t.ex. att delta i planering av nya eller ändrade lokaler, arbetsmetoder eller arbetsförhållanden i övrigt. Elevernas medverkan i skyddsarbetet får alltså inte begränsas till medverkan i skyddskommittésammanträden och skyddsronder.

De studerandes möjligheter att reellt kunna påverka sin arbetsmiljö och skolans/högskolans arbetsmiljöarbete hänger intimt samman med deras möjligheter att påverka även andra delar av skolans och högskolans verksamhet. Inte minst gäller det de studerandes möjligheter att påverka undervisningen. Enligt vpk är förslaget om elevskyddsombud ett viktigt steg mot en mer demokratisk skola och högskola. Ett aktivt arbetsmiljöarbete bör även kunna leda till en ökad miljömedvetenhet som kan påverka undervisningen positivt i t.ex. yrkesutbildning och laborativa ämnen.

Eftersom verksamheten i skyddskommittéerna till stor del regleras genom avtal mellan parterna finns det svårigheter att via lagstiftning ge elevskyddsombuden samma rättigheter som arbetstagarparten har. Detta gäller t.ex.

beslutanderätten i skyddskommittéerna. Detta får dock inte innebära en implicit definition av arbetsmiljö som en partfråga som främst berör arbetstagar- och arbetsgivare. Eleverna utsätts för arbetsmiljörisker i minst lika hög grad som anställda.

För att elevskyddsombuden skall uppleva det som meningsfullt att engagera sig i arbetsmiljöarbetet och för att nå en förbättrad arbetsmiljö för de studerande är det nödvändigt att elevskyddsombudens förslag och åsikter tas på allvar. Det kräver en positiv attityd från skyddskommittéernas ledamöter, men det kräver även att elevskyddsombuden har en lagstadgad rätt att lägga fram förslag och få dem behandlade i skyddskommittén.

Vi föreslår att elevskyddsombudens förslagsrätt skrivs in i den av regeringen föreslagna 6 kap. 17§ arbetsmiljölagen genom att följande tillförs som ett nytt stycke efter det första stycket:

"Elevskyddsombud äger rätt att delta i skyddskommittésammanträde med yttrande- och förslagsrätt."

Vi anser att ett aktivt deltagande i arbetsmiljöarbetet förutsätter reella möjligheter att delta i beslut. Men det är mycket svårt att nå beslutanderätt för elevskyddsombuden i skyddskommittéerna utan aktiv medverkan från de avtalsslutande parterna. Vi föreslår inte att elevskyddsombudens möjlighet att delta i skyddskommitténs beslut regleras i lag. Vi förutsätter att elevskyddsombudens möjligheter att påverka trots detta blir betydande. Om det skulle visa sig att elevskyddsombudens åsikter och förslag nonchaleras i skyddskommittéerna anser vi att frågan om beslutanderätten bör aktualiseras igen. Vi föreslår att systemet med elevskyddsombud utvärderas efter ca tre år för att bedöma om ytterligare lagstiftning eller andra insatser behövs för att stärka de studerandes möjligheter att påverka sin arbetsmiljö. I detta sammanhang måste också frågan om elevskyddsombudens utbildning och utbildningens längd övervägas. Vi känner oss tveksamma till om den enda utbildningsdag som regeringen föreslår som riktlinje verkligen är tillräcklig.

När det gäller skyddsombuds stoppningsrätt delar vi regeringens bedömning att det inte är meningsfullt att skapa någon motsvarande "rätt" för elevskyddsombuden. Någon risk att elever/studerande arbetsrättsligt skall dömas för arbetsvägran föreligger inte. Elevskyddsombuden har naturligtvis möjlighet att anmäla farlig och ohälsosam arbetsmiljö till yrkesinspektionen som kan stänga arbetsplatsen. Vi förutsätter att yrkesinspektionen kommer att behandla elevskyddsombudens anmälningar på samma sätt som anmälningar från arbetstagarernas skyddsombud.

Elevskyddsombuden måste ges rätt att ta hjälp i sitt arbete av t.ex. centralt anställda funktionärer inom olika elevorganisationer. Dessa måste ges möjlighet att besöka t.ex. en skola för att tillsammans med elevskyddsombuden se på en farlig arbetsplats. Detta är speciellt viktigt i grundskolan och gymnasieskolan där elevskyddsombuden pga liten erfarenhet kanske har svårare att själv avgöra om något skall tas upp i skyddskommittén eller ej. Vi föreslår att detta regleras i arbetsmiljölagen genom följande tillägg före det sista stycket i den av regeringen föreslagna 6 kap. 18§:

"Elevskyddsombud har rätt att påkalla det biträde från representant för rikstäckande elevorganisation som behövs för genomförandet av uppdraget."

Som rikstäckande elevorganisation bör då räknas t.ex Elevorganisationen i Sverige, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges folkhögskoleelevers förbund m.fl.

Regeringen föreslår att elevskyddsombuden inte skall ges möjlighet att ta del av känsliga sekretessbelagda uppgifter bl.a. med hänvisning till att elevskyddsombuden i grundskola och gymnasieskola ännu är omyndiga. Vi delar bedömningen att omyndiga ej bör få ta del av sekretessbelagda uppgifter. Vi anser däremot att det inte finns någon grund för att hindra myndiga elevskyddsombud att ta del av samma uppgifter som skyddsombuden. Vi föreslår att de inskränkningar när det gäller hemliga uppgifter som regeringen föreslår när det gäller elevskyddsombud endast skall gälla dem som är under 18 år.

Vi föreslår följande ändring i 14 kap. 7§ sekretesslagen (1980:100):

i första stycket: "...företrädare för arbetsorganisation eller till skyddsombud" ändras till: "...företrädare för arbetsorganisation, skyddsombud eller elevskyddsombud som uppnått myndig ålder."

i tredje stycket: "...företrädare för arbetstagarorganisation, skyddsombud, ledamot av skyddskommitté eller den som deltar i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet..." ändras till: "...företrädare för arbetstagarorganisation, skyddsombud, ledamot av skyddskommitté, elevskyddsombud som uppnått myndig ålder eller den som deltar i anpassnings- och rehabiliteringsverksamhet..."

Vi föreslår följande ändring i det sista stycket i den av regeringen föreslagna 6 kap. 18§ arbetsmiljölagen:

"Elevskyddsombuden har rätt till den information som behövs för uppdraget med undantag av information om uppgifter som är föremål för tystnadsplikt..." ändras till:

"Elevskyddsombuden har rätt till den information som behövs för uppdraget. De elevskyddsombud som ej uppnått myndighetsålder äger ej rätt till information om uppgifter som är föremål för tystnadsplikt..."

Elevskyddsombudens utbildning i arbetsmiljöfrågor är av central betydelse för att de studerande skall kunna ta sitt ansvar och medverka till en förbättrad arbetsmiljö i skolor och på universitet/högskolor. Vi anser, liksom regeringen, att huvudmannen för utbildningen skall se till att elevskyddsombuden får den utbildning och ledighet som behövs för uppdraget. Men vi anser inte att huvudmannen skall kunna avgöra i vilken regi utbildningen skall ske. Elevskyddsombuden bör själva avgöra detta. Ansvaret för utbildningens organisation bör åligga elevskyddsombuden och huvudmannen gemensamt. I flertalet fall är det antagligen lämpligast att en elevorganisation svarar för utbildningen.

Det är inte realistiskt att utbildningen av elevskyddsombuden skall finansieras med befintliga anslag. Det får inte finnas någon risk att arbetsmiljöarbetet konkurrerar med annan angelägen verksamhet. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur denna utbildning skall finansieras.

Vi anser att elever inom grundskolans högstadium, gymnasieskolan, grundvux, komvux och folkhögskolor skall ges möjlighet till extraundervisning för att ersätta den lektionstid som elevskyddsombud använder för skyddsarbetet. Inom högskolan är det istället för extraundervisning motive-

rat med en arvodering av elevskyddsombuden, som kompensation för ev. ökad skuldsättning.

Mot. 1989/90
Ub11

De allra flesta av landets högskolestuderande finansierar sina studier med de statliga studielånen. Varje läsår provas rätten att erhålla förnyade lån mot bakgrund av det under året uppnådda studieresultatet. Att ägna sig åt andra saker än att studera inför tentamen kan således vara dyrbart. Utan arvode riskerar elevskyddsombuden inom högskolan att rekryteras enbart ur en liten grupp aktivister. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om sådan arvodering.

En mycket viktig del av arbetsmiljöarbetet är kontakten och informationen mellan elevskyddsombuden och de övriga eleverna. Elevskyddsombuden bör därför av huvudmannen för utbildningen ges möjlighet att få information från elevskyddsombuden upptryckt och distribuerad till de övriga eleverna.

På många skolor och andra utbildningsställen kommer det att finnas ett antal elevskyddsombud som eleverna utsett. Vi anser att det är befogat att ge eleverna möjlighet att välja ett av ombuden till elevhuvudskyddsombud för att samordna elevskyddsombudens verksamhet. Vi föreslår att följande stycke tillförs efter det första stycket i den av regeringen föreslagna 6 kap. 18 § arbetsmiljölagen:

"Finns vid ett arbetsställe fler elevskyddsombud får ett av ombuden utses som elevhuvudskyddsombud med uppgift att samordna elevskyddsombudens verksamhet."

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen i enlighet med vad som i motionen anförts beslutar om sådan ändring i den av regeringen föreslagna förändringen av arbetsmiljölagen 6 kap. 17§ att följande tillförs som ett nytt stycke efter det första stycket: "Elevskyddsombud äger rätt att delta i skyddskommittésammanträde med yttrande- och förslagsrätt",

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvärdering av de studerandes möjligheter att påverka arbetsmiljön,

3. att riksdagen i enlighet med vad som i motionen anförts beslutar om sådan ändring i den av regeringen föreslagna förändringen av arbetsmiljölagen 6 kap. 18§ att följande tillförs före det sista stycket: "Elevskyddsombud har rätt att påkalla det biträde från representant för rikstäckande elevorganisation som behövs för genomförandet av uppdraget",

4. att riksdagen i enlighet med vad som i motionen anförts beslutar om sådan ändring i sekretesslagen 14 kap. 7§: att första stycket ändras till "...företrädare för arbetsorganisation, skyddsombud eller elevskyddsombud som uppnått myndig ålder", att tredje stycket ändras till "...företrädare för arbetstagarorganisation, skyddsombud, ledamot av skyddskommitté, elevskyddsombud som

uppnått myndig ålder eller den som deltar i anpassnings- och rehabiliteringsverksamhet...”,

Mot. 1989/90
Ub11

5. att riksdagen i enlighet med vad som i motionen anförs beslutar om sådan ändring i den av regeringen föreslagna arbetsmiljölagen 6 kap. 18§ att:

”Elevskyddsombuden har rätt till den information som behövs för uppdraget med undantag av information om uppgifter som är föremål för tystnadsplikt...” ändras till

”Elevskyddsombuden har rätt till den information som behövs för uppdraget. De elevskyddsombud som ej uppnått myndighetsålder äger ej rätt till den information om uppgifter som är föremål för tystnadsplikt.”,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om elevskyddsombudens inflytande över utbildningen av elevskyddsombud,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om finansieringen av elevskyddsombudens utbildning,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjlighet till extraundervisning,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arvodering av elevskyddsombuden inom högskolan,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om elevskyddsombudens möjlighet att sprida information,

11. att riksdagen i enlighet med vad som anförs i motionen beslutar om sådan ändring i den av regeringen föreslagna förändringen av arbetsmiljölagen 6 kap. 18§ att följande stycke tillförs det första stycket: ”Finns vid ett arbetsställe fler elevskyddsombud får ett av ombuden utses som elevhuvudskyddsombud med uppgift att samordna elevskyddsombudens verksamhet.”

Stockholm den 2 februari 1990

Ylva Johansson (vpk)

Björn Samuelson (vpk)

Jan-Olof Ragnarsson (vpk)

Karl-Erik Persson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)